

Engagerande undervisning – en genusfråga?

Charlotta Johnsson,
Inst. för Reglerteknik, LTH
Ebrahim Parhamifar,
Inst. för Teknik och Samhälle, LTH
Per Ödling,
Inst. för Informationsteknologi, LTH

1. Inledning

Bakgrund

Modern högskolepedagogik lyfter fram vikten av engagemang och struktur hos lärarna samt betonar inslag av avbrott såsom demonstrationer, diskussioner, bikupor m.m [Biggs, 1999]. Begreppet egeninläring, dvs studenternas förmåga och vilja att själva inhämta sin kunskap, ges också stor vikt i dagens högskolepedagogik. Detta är också vad som tas upp och diskuteras på de pedagogiska kurserna vid LTH idag. Men är det verkligen vad studenterna på LTH vill ha? Och passar denna form av pedagogik lika bra för alla kategorier av studenter eller innebär den en implicit diskriminering av någon grupp [Belenky, Clinchy, Goldberger, Tarule, 1997]?

Mål

Vårt mål är att undersöka studenternas attityder till de två frågorna:

- 1: Tycker alla studenter om avbrott i föreläsningarna?
- 2: Förstår studenterna värdet av egeninläring?

Begränsningar

I undersökningen deltog 202 studenter. Bland dessa studenter finns alla årskurser, inklusive examensarbetare representerade. En begränsning är dock att endast studenter på Väg- och Vatten programmet på LTH deltog.

Metoder

Data har samlats in med hjälp av en enkätundersökning innehållande sex (6) stycken frågor. Enkäten fick studenterna besvara under föreläsningar ht1 2005. Enkäten hade en större kvantitativ del med kryssvalsfrågor och en liten avslutande kvalitativ del med frisvarsfält.

2. Dagens moderna högskolepedagogik

Dagens högskolepedagogik ställer krav både på lärare och på studenter. Lärarens roll är att bedriva sin verksamhet utifrån en pedagogisk grundsyn såsom ”vad kunskap är” och ”hur studenter lär sig”, samt att kunna utnyttja lärartiden på bästa möjliga sätt i kombination med olika undervisningsformer [Apelgren och Giertz, 2001]. I detta sammanhang är det viktigt att läraren sätter studenten i fokus och inte ämnet och ser till att studenterna tar ansvar för sitt lärande.

Den rådande högskolepedagogiken bygger på egeninläring, dvs att varje student i högre grad än tidigare ansvarar för det egna lärandet och för utnyttjande av de resurser och det stöd som programmet erbjuder. Utbildningen ska också bidra till att utveckla studenternas förmåga och lust att självständigt fortsätta sin kunskapsutveckling även efter avslutad utbildning.

Mycket tyder på att nya och kanske friare former av undervisning bör användas i större utsträckning för att förbättra studenternas lärandeprocess. Lärarens pedagogiska kompetens och ämneskunskap är lika viktiga [Högskoleförordningen 1993]. En engagerad och strukturerad lärare med stort intresse för undervisning motiverar studenterna på ett positivt sätt. En interaktiv undervisningsform kan skapa en trevlig och god lärandemiljö där studenter tillsammans med lärare samarbetar [Biggs, 1999].

3. Enkätundersökning

Förordandet om ökad interaktivitet och egeninläring väckte vår nyfikenhet och föranledde denna undersökning. Även om lärarkollegiet snabbt tar till sig de nya tankarna inom högskolepedagogiken, är frågan om studenterna gör det? Jämför med hostmedicin; alla inser att det är bra, men inte alla gillar smaken för det.

Totalt deltog ca 200 studenter i undersökningen (se appendix 1). Dessa fördelade sig mellan årskurserna enligt tabell 1.

Årskurs	Antal deltagare	Kvinnor	Män
1	78	22	56
2	45	11	34
3	55	11	44
4	16	5	12
Examensarbetare	8	2	6
Totalt	202	51 (25%)	152 (75%)

Tabell 1: Studentunderlaget för enkätundersökningen.

Det finns mycket att diskutera kring materialet och resultatet med enkätundersökningen, men de två hypoteser vi vill ta upp i denna artikel är

1: Tycker alla studenter om avbrott i föreläsningarna?

2: Förstår studenterna värdet av egeninläring?

För att bekräfta eller dementera tesen om att avbrott i föreläsningen är bra så ställdes följande fråga (se fråga 2 i appendix 1):

”Upplever du avbrott i föreläsningen, typ demonstrationer, diskussioner, bikupor, etc som a) Positiva b) Negativa”.

80% utav studenterna upplever avbrott som positiva och 20% ser dem som negativa.

Från detta kan vi dra slutsatsen att de flesta studenterna faktiskt tycker om avbrott, samt att tesen, och de pedagogiska riktlinjerna, är korrekta.

Låt oss titta närmare på de som svarat negativt på frågan. Av dessa är 60% kvinnor och 40% män, dvs en stor överrepresentation av kvinnor jämfört med studentunderlaget (25%). Varannan kvinnlig student har svarat att hon inte tycker om avbrott under föreläsningen, men endast var nionde man har svarat så.

⇒ Tjejer är mer negativa till avbrott under föreläsningar.

För att undersöka om studenterna förstår värdet av egeninläring så ställdes följande två frågor (se fråga 5 och 6 i appendix 1):

”Vilket föredrar du? a) Att lärarna noggrant går igenom det material som skall tenteras, b) Att lärarna hjälper dig att själv inhämta stora delar av materialet”

”Om 10 år, vilket tror du att du skulle uppskatta mest? a) Att lärarna noggrant hade gått igenom materialet som skulle ha tenderats, b) Att lärarna hade hjälpt mig att själv inhämta stora delar av materialet”.

På den första frågan svarade endast 19% av studenterna att de ville ha hjälp att inhämta materialet själva (dvs endast 19% föredrog egeninläring) medan hela 81% inte ville ha egeninläring nu utan endast ville få tentamensrelaterat material presenterat. Utav de som tror på egeninläring är 36% kvinnor och 64% män, dvs. kvinnor är något mer positiva till egeninläring än män.

Intressant blir det då vi ställer detta resultat i kontrast till svaret på den andra frågan.

Låter vi studenterna svara på frågan om hur de tror att de skulle ha velat studera så är det hela 73% som tror att egeninläring hade varit bäst medan 27% fortfarande är skeptiska.

Av dem som är positiva till egeninläring redan idag tror också alla att de kommer att uppskatta denna egeninläring om 10 år.

Av dem som inte tror på egeninläring idag, så är det däremot många som tror att de, om 10 år, skulle uppskatta att de hade haft egeninläring idag.

Vårt tolkning är att 2 personer av 3 som inte vill ha egeninläring idag, dock inser att egeninläring vore bra för dem.

- ⇒ Studenterna vet sitt eget bästa, och inser att egeninläring är någonting positivt, trots detta vill få studera på detta sätt idag.

4. Analys och Diskussioner

Enkätsvaren visar att studenterna uppskattar den moderna högskolepedagogiken:

- Studenterna uppskattar avbrott i undervisningen
- Studenterna inser vikten av egeninläring

Ett av de mer överraskande resultaten är dock att olika inslag av avbrott under föreläsningarna uppskattas betydligt mindre utav de kvinnliga studenterna än utav de manliga. Detta trots att de kvinnliga studenterna i snitt är mer positiva till egeninläring än de manliga. Vad kan detta bero på? En oroande hypotes är att det inte är förekomsten utav avbrott i sig som är problemet utan snarare innehållet som avbrotten fylls med, eller sättet som avbrotten görs på. Kan det vara så att exempel, demonstrationer och bikupe-frågor alltför ofta är hämtade ur manliga miljöer och problemställningar och därför upplevs som främmande och mindre intressanta av de kvinnliga studenterna?

Låt oss för en stund stanna vid hypotesen att avbrott inte uppskattas p.g.a. avbrottens innehåll inte skulle vara genusneutrala.

Kan detta bero på

1. programmet
2. studenterna
3. lärarna?

De studenter som fått enkäten går alla på V-programmet, ett program som traditionellt sett uppfattats som manligt. Det vore därför tänkbart att även neutralt gjorda exemplifieringar, eller konkretiseringar, av ämnet i sig skulle vara lättare för män att relatera till än för kvinnor. Dock så är andelen kvinnliga studenter på V förhållandevis hög för en ingenjörsutbildning (35%), vi tror därför att ämnesområdet V i sig kan avskrivas som tänkbar förklaring till en genusdifferentiering i uppskattningen av avbrott i undervisningen.

Man kan också spekulera i att avbrott generellt skulle kunna passa kvinnligt lärande sämre än manligt (jmf t.ex. skillnaderna påpekade i [Belenky et. al (1997)]), men oss veterligen finns det inget stöd för det.

Kan det då vara så att exemplen, bikiporna, och andra avbrott omedvetet fylls med manligt tänkande eller situationer typiska för män att hamna i (ett grovt exempel vore "lumparhistorier")? Och detta i så hög grad att det slår igenom i en enkätundersökning? Eller kan det vara så att, då de flesta lärarna är män, själva exemplifierandet, som ju tar åhöraren ett steg från teorin och ett steg närmare föreläsaren som person, i sig blir ett manligt uttalande? Eller kanske enkätens frågor inte var genusneutralt formulerade och väckte en mer negativ association hos de kvinnliga studenterna?

Det andra resultatet ifrån enkätundersökningen är inte lika överraskande, men dock värt att kort diskuteras. Studenterna inser vikten av egeninläring men de vill inte studera på detta sätt idag. Två möjliga orsaker till detta finns

1. LTHs lärare är ovana och därför "oförmögna" att bedriva undervisning på detta sätt. Studenterna har blivit "brända" utav dåligt genomförd "egeninlärnings-undervisning" och

- vill därför inte ha denna form av undervisning
2. Det är mer arbetskrävande för studenterna att "utsättas för" egeninläring jämfört med att få materialet presenterat. Studenterna har kanske redan en tung arbetsbelastning och orkar därför inte med "egeninläring"?

Biggs, J., (1999) Teaching for Quality Learning at University, The Society for research into Higher Education, 1999.

Högskoleförordningen 1993:100, 4 kap § 5,7,9,15.

Vi har inget svar på frågan ovan, men tror intuitivt att det är en kombination av de två givna orsakerna. Lärarna behöver därför öva på att bedriva bra egeninläring och studenterna behöver få, eller ta sig, tid att studera på detta sätt.

5. Slutsatser

Enkätsvaren visar att studenterna uppskattar den moderna högskolepedagogiken:

- Studenterna uppskattar avbrott i undervisningen
- Studenterna inser vikten av egeninläring

Som lärare bör man dock komma ihåg att avbrotten uppskattas mindre utav de kvinnliga studenterna än de manliga och att studenterna inser vikten av egeninläring men att de inte vill studera på detta sätt idag.

Referenser

Apelgren, K., Giertz, B., (2001)
Pedagogisk meritportfölj, Uppsala
Universitet, 2001.

Belenky, M. F., Clinchy, B. M.,
Goldberger, N. R., and Tarule, J. M.
(1997). Women's ways of knowing: The
development of self, voice and mind.
Tenth anniversary edition. New York:
Basic Books.

Appendix 1 - Enkätundersökning

Antal deltagare i enkätundersökning 2005

Årskurs	Antal deltagare	Kvinnor	Män
1	78	22	56
2	45	11	34
3	55	11	44
4	16	5	12
Examensarbetare	8	2	6
Totalt	202	51 (25%)	152 (75%)

1. Vilket föredrar du?

1. En entusiastisk lärare
2. En strukturerad lärare

	ÅK1	ÅK2	ÅK3	ÅK4	Exjobb
En entusiastisk lärare	54	37	44	15	6
En strukturerad lärare	28	12	17	4	2

2. Upplever du avbrott i föreläsningen, typ demonstrationer, diskussioner, bikupor, etc som

1. Positiva
2. Negativa

	ÅK1	ÅK2	ÅK3	ÅK4	Exjobb	Totalt
Positiva	57	32	47	15	7	158 (80%)
Negativa	19	11	10	2	1	43 (20%)

3. Viket föredrar du?

1. Föreläsaren koncentrerar sig på materialet i kursboken
2. Föreläsaren fokuserar huvudsakligen på att sätta in materialet ur kursboken i ett sammanhang med andra tolkningar, ytterligare exempel, etc

	ÅK1	ÅK2	ÅK3	ÅK4	Exjobb
Kursbok	18	6	13	3	1
Sammanha	58	40	42	14	7

4. Viket föredrar du?

1. En representerande föreläsning
2. En interaktiv föreläsning med stor inverkan från åhörarna

	ÅK1	ÅK2	ÅK3	ÅK4	Exjobb
Representerande	49	41	44	12	1
Interaktiv	22	3	13	5	7

5. Viket föredrar du?

1. Att lärarna noggrant går igenom det material som skall tenteras
2. Att lärarna hjälper dig att själv inhämta stora delar av materialet

	ÅK1	ÅK2	ÅK3	ÅK4	Exjobb
Lärarna går igenom	61	36	47	11	8
Själv inhämta	10	9	11	7	0

6. Om 10 år, vilket tror du att du skulle uppskatta mest?

1. Att lärarna noggrant gick igenom materialet som skulle tenteras
2. Att lärarna hade hjälpt mig att själv inhämta stora delar av materialet

	ÅK1	ÅK2	ÅK3	ÅK4	Exjobb
Lärarna går igenom	22	6	19	5	3
Själv inhämta	52	39	37	12	5